Asia: E106/2017 vp Valtioneuvoston selvitys EU-vaikuttamisstrategiasta

Suomen luonnonsuojeluliiton lausunto Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiasta 2018

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää ympäristövaliokuntaa lausuntopyynnöstä. Tässä muistiossa nostamme esiin muutamia yleisiä seikkoja Suomen EU-vaikuttamisen tavoitteista ja kommentoimme joitakin aiheita yksityiskohtaisemmin. Tärkeimmät huomiomme ovat:

1) EU:n budjetissa (MFF) tulisi lähtökohdaksi ottaa se, että budjetti on linjassa ilmastonmuutoksen torjumisen, luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen estämisen sekä YK:ssa hyväksyttyjen kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa.

2) Vaikuttamisstrategian tulisi olla nykyistä konkreettisempi ilmastopolitiikan osalta. Suomen tulisi olla vuoteen 2019 mennessä niiden EU-maiden joukossa, jotka ajavat EU:lle korkeampaa kokonaispäästövähennystavoitetta (vähintään -60 % vuoteen 2030 mennessä). Suomen tulisi edistää myös sitä, että nykyinen komissio saisi julkaistua vuoteen 2050 ulottuvan, riittävän kunnianhimoisen tiekartan.

3) EU:n maatalouspolitiikassa tukia tulee erityisesti suunnata suorista tuista ympäristötoimenpiteisiin (ns. I-pilarista II-pilariin) ja vaatia kaikilta EU:n viljelijöiltä pakollisia ympäristöllisiä vähimmäistoimia tukijärjestelmään pääsyn ehtona.

4) Brexitissä on estettävä ”Euroopan likaisen miehen” paluu. Jos britit haluavat olla mukana EU:n kauppa-alueessa, heidän on hyväksyttävä myös EU:n ympäristösääntely.

5) Turvallisuuskäsitys on ymmärrettävä niin, että YK:n kestävän kehityksen agendaa tukeva kehitysyhteistyö sekä ilmaston, kalakantojen ja muiden ekosysteemipalveluiden suojelu ymmärretään myös eurooppalaisten turvallisuuden lisääjiksi.

Yleisiä seikkoja Suomen EU-vaikuttamisesta

Eduskuntavaalit ja niitä yleensä seuraava hallituskokoonpanon muutos uusine hallitusohjelmineen saattaa muuttaa hallituksen poliittisia painopisteitä huomattavastikin. Kuitenkin EU-puheenjohtajuutta valmistellaan nyt istuvan hallituksen päätösten pohjalta. Olisikin varmasti paikallaan käydä jo tässä vaiheessa laajaa yhteiskunnallista keskustelua Suomen EU-puheenjohtajuuskauden painopisteistä.

Kun puhumme yleisesti EU:n toimintaan vaikuttamisesta ja EU:n omista toimista, niin YK:ssa vuonna 2015 hyväksytyn Kestävän kehityksen Agenda 2030:n ja siihen kuuluvien kestävän kehityksen tavoitteiden tulee muodostaa toiminnan perusta. Esimerkiksi sivulla 11 muistutetaan,

Suomen luonnonsuojeluliitto – Finnish Association for Nature Conservation
Itälahdenkatu 22 b A, FI-00210 Helsinki, Finland | tel. +358 9 228 224
www.sll.fi | toimisto@sll.fi

että ”EU-sääntelyn tulee tukea kilpailukykyä, talouskasvua ja työllisyyttä sekä edistää suomalaisten yritysten kansainvälisiä toimintaedellytyksiä.” Näiden seikkojen lisäksi EU-sääntelyn tulee tukea kestävän kehityksen edistämistä ja YK:ssa hyväksyttyjen kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG) toteuttamista.

Saman huomion voi tehdä koulutusta ja kulttuuria koskevasta kohdasta. Tekoälyn huomioiminen koulutuksessa lienee tarpeen, mutta niin ikään on huomioitava kestävä kehitys tavoitteineen ja esimerkiksi kiertotalous luonnonvarojen säästäjänä.

Sääntelystä ylipäätään voidaan todeta, että valitettavasti sekä EU:ssa että Suomessa yleinen sääntelykriittisyys estää kehittämästä lainsäädäntöä, jossa sääntely edistäisi järkeviäkään ympäristö- tai muita tavoitteita. Sääntelyn raskautta ja tarpeellisuutta pitäisi pystyä arvioimaan tapauskohtaisesti, ei iskulausemaisten yleisten periaatteiden pohjalta.

Vaikuttamisstrategiassa nostetaan esiin myös toiveet sääntelyn toimeenpanon tehostamisesta. Tämä on Luonnonsuojeluliitonkin mielestä kannatettavaa. Toive on kuitenkin hienoisessa ristiriidassa sen kanssa, mitä Luonnonsuojeluliiton asiantuntijat kokevat toistuvasti erilaisissa kansallisissa sääntelyä toimeenpanevissa työryhmissä. Niissä haetaan yleensä kansallisesti lähinnä liike-elämän toivomuksesta mahdollisimman pitkiä siirtymäaikoja sääntelyn virallisen voimaanastumisen ja sen käytännön toteutuksen välille.

Ison-Britannian EU-ero

Ympäristön- ja luonnonsuojelun kannalta tärkeintä on ympäristönsuojelun tason säilyttäminen. 70-luvulla Iso-Britannia kantoi haukkumanimeä ”Dirty man of Europe”, Euroopan likainen mies. Toistuvasti tehtyjen laajojen eurobarometri-mielipidetutkimusten mukaan EU-kansalaiset arvostavat EU:n pyrkimyksiä ympäristönsuojelussa. Tuskinpa EU-eroa kannattaneet brititkään antoivat ääntään saastumisen lisäämiselle. Siksi brexit-neuvotteluissa on pidettävä kiinni siitä, että jos Iso-Britannia haluaa olla mukana EU:n kauppa-alueessa, sen on hyväksyttävä myös EU:n ympäristösääntely ja EU-tuomioistuimen tuomiovalta.

EU:n biotalousstrategian päivitys ja kiertotalous

Kestävän kehityksen tavoitteiden ja ilmastotavoitteiden tulee ohjata biotalousstrategian päivitystä. EU:ssa on etsittävä keinot biotalouden kestävyyden varmistamiseen, koska EU- ja kansallinen sääntely on monin osin puutteellista. Biotalous ei nykyisellään ole kestävää, eivätkä siihen ohjatut investoinnit ohjaudu parhaalla mahdollisella tavalla. Vahvemmat ja määrätietoisemmat toimet kestävyyden parantamiseksi varmistaisivat myös politiikan pitkäjänteisen johdonmukaisuuden.

Kestävien bio- ja kiertotalouden toimien koherenssin varmistaminen on ehdottoman kannatettavaa. Kiertotalouden osalta tulee luoda konkreettiset tavoitteet kestävään kulutukseen siirtymiseksi ja tuotteiden korjattavuuden ja kierrätettävyyden parantamiseksi. Tavoitteena on oltava materiaalien kokonaiskulutuksen vähentäminen. Tätä kulutusta ja sen vaikutuksia on tarkasteltava sekä kotimaisen että tuontiin perustuvan kulutuksen osalta.

Bio- ja kiertotalouden kestävyyttä on arvioitava ilmastokestävyyden lisäksi luonnon monimuotoisuuden suojelun näkökulmasta.

Kauppa ja rahoitus

Kauppaa käsittelevässä kohdassa korostetaan, että ”Suomen tavoitteena on myös kestävää kehitystä koskevien velvoitteiden tehokkaampi toimeenpano kauppasopimuksissa.” On hienoa, että tähän pyritään! Tekstiä tulisi kuitenkin täsmentää. Ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevat riskit on tunnistettava kauppasopimuksissa nykyistä paremmin. Esimerkiksi kahdenvälisten sopimusten tulee olla yhteensopivia kestävän kehityksen kanssa. Esimerkiksi nyt ratifiointia odottava CETA-sopimus tulisi arvioida kansallisesti, erityisesti sen kaivosten ympäristövaikutuksiin liittyvien kansallisten vaikutusten näkökulmasta. Myös valmiiden tuotteiden ympäristöjalanjälkeen tulisi kiinnittää nykyistä suurempaa huomiota.

Strategian seuraavalla sivulla puhutaan siitä, miten euroalueen erityistarpeisiin olisi tärkeää saada rajattua rahoitusta, ja näiden erityistilanteiden sanotaan sisältävän mm. kilpailukyvyn edistämistä ja nuorisotyöttömyyden vähentämistä. Myös yritysten yhteiskuntavastuullisuuden kehittäminen voisi olla tällainen erityistarve.

EU:n budjetti (MFF)

On varsin epärealistista, että Suomi ajaa samaan aikaan EU:n budjetin pienentämistä Iso-Britannian maksuosuuden pienentymistä vastaavasti ja haluaa samaan aikaan itse entistä enemmän. Yhteisten EU-tavoitteiden saavuttaminen tai korkeampi saanto Suomelle edellyttävät maksuosuuden kasvattamista.

MFF:ssä yleisesti tavoitteeksi tulisi asettaa EU:n suuntaaminen joka alalla Pariisin sopimuksen mukaiselle polulle. Tämä edistää yhteiskunnallista siirtymää vähähiiliseen yhteiskuntaan sekä laajemminkin ilmastovastuullisuutta ja kestävää kehitystä. Koko budjettia pitää arvioida ilmastokestävyyden näkökulmasta. Esimerkiksi energiatuissa vain ilmastollisesti kestävien energiamuotojen tulisi jatkossa saada tukia, ja liikenne- ja infrastruktuurihankkeiden osalta tukikelpoisia tulisi olla vain vähäpäästöisen liikkumisen murrosta edistävien hankkeiden.

Myös koheesiorahasto (josta Suomi ei siis saa rahaa) tulee suunnata ympäristötöihin liikenteen sijaan; aluepolitiikan rahoituksessa tulee painopisteen olla T&K-investoinneissa liikenneinfrastruktuurin sijaan ja kaupunkipolitiikka tulee säilyttää tuettavana toimena. Jotta maaseudun kehittämisohjelma voitaisiin toteuttaa nykyisellä tasolla, on Suomen EU-jäsenmaksua korotettava.

Maatalouspolitiikka (CAP)

Tästä muistion luvusta puuttuvat varsinaiset maatalouspolitiikan sisällöt. Ympäristöpolitiikan näkökulmasta maatalouspolitiikassa tulee erityisesti huomioida seuraavat kaksi asiaa:

1. Tukia tulee suunnata suorista tuista ympäristötoimenpiteisiin (ns. I-pilarista II-pilariin). Ympäristöpilarin sisällä puolestaan tukia pitää *kohdentaa* luonnonhaittakorvauksista tuloksellisimpiin erikoistoimenpiteisiin ja alueellisesti ongelmallisimpiin kohtiin, esimerkiksi jyrkille rantapelloille.
2. Jatkossakin tarvitaan kaikille EU:n viljelijöille pakolliset ympäristölliset vähimmäistoimet tukijärjestelmään pääsyn ehtona. Ns. *täydentäviä ehtoja* tulisi olla sekä EU-tasolla että kansallisesti säädettävinä.

Elintarvikeketjun toiminnassa Suomen luonnonsuojeluliitto kannattaa tuottajien aseman parantamista. *Meri- ja kalatalousrahaston* toiminnassa painopisteen tulee olla ympäristötöissä, mukaan lukien hyljeturvalliset pyydykset ja suljetun kierron vesiviljely.

Ilmasto, energia ja liikenne

Strategiassa todetaan, että “Suomi vaikuttaa aktiivisesti komission uusiin ilmastopoliittisiin linjauksiin ja päätöksentekoon EU:n neuvostossa ja Eurooppa-neuvostossa.” Vaikuttaa siltä, että Suomi asemoi itsensä jo valmiiksi EU:n ilmastopolitiikan ulkopuolelle ja sen vastapuoleksi. Eikö olisi parempi, jos Suomi EU:n aktiivisena toimijana edistäisi nykyistä kunnianhimoisempaa ilmastopolitiikkaa, koska se nähdään tärkeäksi keinoksi edistää Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteita?

Strategian tulisi ylipäätään olla nykyistä konkreettisempi ilmastopolitiikan osalta. Suomen tulisi olla vuoteen 2019 mennessä niiden EU-maiden joukossa, jotka ajavat EU:lle korkeampaa kokonaispäästövähennystavoitetta (vähintään -60 % vuoteen 2030 mennessä). Tämä on välttämätöntä, jotta ilmastopolitiikkaan saadaan lisää tavoitteellisuutta nykyisessä tärkeässä vaiheessa. Suomen tulisi edistää myös sitä, että nykyinen komissio saisi julkaistua vuoteen 2050 ulottuvan, riittävän kunnianhimoisen tiekartan, sillä uuden komission voi olla vaikea saada sitä tehtyä riittävän nopeasti suhteessa Pariisin sopimuksen vaatimuksiin.

Kapasiteettimekanismeista puhuttaessa voidaan sanoa, että kapasiteettimarkkinoiden kautta ei pitäisi ohjautua julkisia varoja fossiilisten polttoaineiden tai korkeapäästöisten energialähteiden hyödyntämiseen. *Hallintomallikeskustelussa* puolestaan Suomen tulisi aktiivisesti ajaa pitkäjänteistä Pariisin ilmastosopimuksen mukaista energia- ja ilmastopolitiikkaa edistävää eurooppalaista hallintomallia. Suomen ilmastolain mukaiset menettelyt tarjoavat hyvän lähtökohdan rakentavaan vaikuttamiseen hallintomallin jatkokäsittelyssä.

Hiilivuotoluettelon osalta tulisi selvittää, miten EU:n hiilivuotoa estävät toimet ovat yhteensopivia tämän vaikuttamisstrategian ”Teollisuuden murros” -osion ensimmäisen kappaleen kanssa, jossa todetaan, että ”EU:n teollisuuspolitiikan tulee tukea teollisuuden innovaatiovetoista uudistumista vanhojen teollisten rakenteiden tukemisen sijaan.” *Liikenteessä* tärkeää on toisaalta energiansäästö julkista liikennettä ja kevyttä liikennettä edistämällä, toisaalta lentoliikenteen päämäärätietoinen vähentäminen.

Reuna-alueet, kehityspolitiikka ja turvallisuus

Strategian mukaan “Suomi korostaa arktista aluetta kestävän kehityksen ja innovaatioiden mahdollisuutena”. Tämä on hienoa ja kannatettavaa, mutta sen tulee näkyä myös käytännössä niin, etteivät haaveillut mineraalien ja metsävarojen hyödyntämiseen liittyvät suuret infrastruktuurihankkeet hautaa periaatteita alleen.

Kehityspolitiikkaa käsittelevässä osiossa on silmiinpistävää, ettei siinä lainkaan mainita kolmea keskeistä kehityspolitiikan lähtökohtaa:

1. Kestävän kehityksen Agenda 2030:n ja kestävän kehityksen tavoitteiden on aina oltava kehityspolitiikan lähtökohtana. Nyt kumpaakaan käsitettä ei mainita tekstissä.

2. Ilmastonmuutoksen torjuminen ja siihen sopeutuminen on kestävän kehityksen agendan ohella toinen läpileikkaava teema kehityspolitiikassa. Myöskään ilmastonmuutosta ei mainita tässä yhteydessä lainkaan.
3. Kaikessa kehitysyhteistyössä tulisi olla taustalla kehitysmaiden omien resurssien ja kapasiteetin vahvistaminen niin, että riippuvuus kehitysavusta vähenee asteittain.

Suomen luonnonsuojeluliitto katsoo, että nämä kolme asiaa tulisi ottaa kehityspoliittisen työn lähtökohdiksi niin kotimaisella kuin EU-tasollakin.

Puhuttaessa turvallisuudesta laajemmin Luonnonsuojeluliitto yhtyy strategiassa esitettyyn analyysiin: “Muuttoliikkeeseen vastataan kestävimmin ja tehokkaasti puuttumalla muuttoliikkeen perimmäisiin syihin.” Silti strategian turvallisuuskäsitys on siinä mielessä suppea, ettei siinä käsitellä ympäristöuhkia lainkaan. Myös terrorismia voidaan osaltaan ehkäistä nostamalla kehitysyhteistyömäärärahoja sekä suojelemalla ilmastoa, kalakantoja ja muita ekosysteemipalveluita.

Helsingissä 13.2.2018

Jouni Nissinen
Suojelupäällikkö
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Sähköposti: jouni.nissinen@sll.fi
Puh: 040 120 9222